

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота

Асоціативний портрет літературного героя

Якименка Олега Євгеновича

студента групи Па 09-21

факультету германської філології і перекладу

денної форми здобуття освіти

спеціальності 035 Філологія

Науковий керівник

кандидат філологічних наук,

доцент, професор кафедри **Терехова Д.І.**

Національна шкала	<u>зараховано</u>
Кількість балів	<u>84</u>
Оцінка ЄКТС	<u>B</u>

Київ – 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of English Philology and Language Philosophy

Course Paper
Associative portrait of a literary hero

Oleg Yakimenko

Group PE 09-21

The Faculty of Germanic Philology and Translation

Full-Time Study

Speciality 035 Philology

Research Adviser

Assoc. Prof. **Diana Terekhova**

PhD (Philology)

Kyiv 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АСОЦІАТИВНОГО ПОРТРЕТУ ЛІТЕРАТУРНОГО ГЕРОЯ.....	6
1.1 Асоціація як основа пізнання.....	6
1.2 Асоціативний портрет як вид образотворчості.....	8
1.3 Асоціативний портрет у літературі. Аналіз асоціативного портрету літературного героя	9
1.4 Вибір літературного твору та персонажа	11
1.5 Аналіз зовнішності персонажа	13
1.6 Аналіз внутрішнього світу персонажа	15
Висновки до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА АСОЦІАТИВНОГО ПОРТРЕТУ ЛІТЕРАТУРНОГО ГЕРОЯ	18
2.1 Аналіз асоціацій, викликаних персонажем в українській аудиторії	18
2.2 Аналіз асоціацій, викликаних персонажем в англійськомовної аудиторії.....	20
2.3 Загальне і специфічне в асоціативному портреті.....	22
Висновки до розділу 2	23
ВИСНОВКИ	24
SUMMARY	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	27
ДОДАТКИ	29

ВСТУП

Роботу присвячено дослідженню асоціативного портрету літературного персонажа/героя, знайдення асоціацій, що цей персонаж викликає в читача, та який з цього з'являється вплив на читача, як він запам'ятовує цього персонажа.

Актуальність досліджуваної теми полягає у тому, що асоціативний портрет літературного героя набуває все більшої актуальності та інтересу зі сторони читача, його інтерпретації та як запам'ятовується персонаж читачам.

Метою курсової роботи асоціативного портрета літературного персонажа є комплексний аналіз того, як читачі сприймають та інтерпретують образи героїв літературних творів, виявлення основних факторів, що впливають на цей портрет.

Завданням курсової роботи є аналіз асоціативного портрету літературного персонажа та його вплив на читача.

Об'єкт дослідження – асоціативний портрет літературного персонажа, а саме – Джеймса Бонда із роману “Казіно Рояль” Іана Флемінга.

Предмет дослідження – асоціативний портрет та асоціативні образи, викликані персонажем у читача.

Методами дослідження курсової роботи є загальнонаукові методи (порівняльний аналіз зібраного матеріалу), а також спеціальні наукові лінгвістичні методи (асоціативний метод для пізнання всіх асоціацій, викликаних персонажем у читача, та аналіз впливу, що має на читача, та як запам'ятовується; описовий, зіставний).

Матеріалом дослідження курсової роботи є літературний персонаж твору Іана Флемінга "Казіно Рояль", Джеймс Бонд, його асоціативний портрет та семантика.

Структура та обсяг курсової роботи. Курсова робота містить

вступ, два розділи та їх підрозділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, резюме та список використаної літератури. Курсова робота має обсяг 33 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АСОЦІАТИВНОГО ПОРТРЕТУ ЛІТЕРАТУРНОГО ГЕРОЯ

1.1 Асоціація як основа пізнання.

Асоціативне мислення - це фундаментальний когнітивний процес, який лежить в основі нашого розуміння світу. Воно ґрунтується на зв'язках, які ми встановлюємо між різними ідеями, поняттями та досвідом. Ці зв'язки дозволяють нам швидко та ефективно отримувати доступ до інформації, робити висновки та вирішувати проблеми.

Є безліч авторів, які намагались дослідити асоціативне мислення, та описати його. Серед найвідоміших з них є:

- **Аристотель:** Аристотель вважав, що асоціація є основою пам'яті та навчання. Він стверджував, що ми запам'ятовуємо речі, пов'язуючи їх з іншими речами, які вже нам відомі.
- **Джон Локк:** Локк стверджував, що всі наші ідеї походять з досвіду. Він вважав, що наш розум - це "чиста дошка", на якій записуються наші відчуття.
- **Девід Юм:** Юм стверджував, що асоціація є єдиним принципом, який пов'язує наші ідеї. Він розрізняв три типи асоціації: за схожістю, за суміжністю та за причинно-наслідковим зв'язком.
- **Вільям Джеймс:** Джеймс досліджував потік свідомості та роль асоціації в ньому. Він вважав, що наші думки постійно змінюються, зв'язуючись одна з одною за асоціативними зв'язками.

Частиною асоціативного мислення є асоціативна психологія – це школа психологічної думки, яка підкреслює важливість асоціативного мислення в пізнанні. Ця школа виникла в 17 столітті з праць англійських філософів Джона Локка та Девіда Юма. Локк стверджував, що всі наші ідеї походять з досвіду, а Юм стверджував, що асоціація є єдиним принципом, який пов'язує наші ідеї.

Ідеї Локка та Юма були далі розвинені шотландським філософом

Девідом Гартлі та англійським філософом та психіатром Джозефом Прістлі. Гартлі стверджував, що всі асоціації ґрунтуються на принципі суміжності, тобто ідеї пов'язуються між собою, якщо вони виникають разом у часі. Прістлі розширив цю ідею, стверджуючи, що асоціації також можуть ґрунтуватися на схожості та причинно-наслідковому зв'язку.

Асоціативна психологія домінувала в психології протягом 19 століття. Однак у 20 столітті її витіснили інші школи психологічної думки, такі як біхевіоризм та когнітивна психологія.

Незважаючи на те, що асоціативна психологія більше не є домінуючою школою думки, дослідження асоціативного мислення продовжуються й донині. Сучасні дослідники використовують різні методи, такі як поведінкові експерименти, дослідження нейровізуалізації та комп'ютерне моделювання, щоб вивчити, як працює асоціативне мислення.

Ці дослідження показали, що асоціативне мислення відіграє важливу роль у багатьох різних когнітивних процесах, включаючи пам'ять, навчання, прийняття рішень та творчість. Наприклад, дослідження показали, що ми краще запам'ятовуємо інформацію, коли вона пов'язана з іншою інформацією, яку ми вже знаємо. Ми також краще навчаємося, коли нам надають інформацію в організованому та послідовному вигляді.

Асоціативне мислення застосовується у багатьох областях, що включає штучний інтелект, освіту, маркетинг, та інші. Так, наприклад, вчителі використовують асоціативне мислення щоб об'єднати навчання учням, за допомогою картинок, пісень або рим. У маркетингу ведуться дослідження аби зв'язати асоціацію картинки або продукту с насолодою чи гумором, що підвищує шанс що споживач купить необхідний продукт. Навіть у армії ці асоціації можуть використатись аби дізнатися, наприклад, відстань до об'єкту.

Використання асоціацій більш за все допомагає нам у повсякденному житті, будь то використання для запам'ятання важливої інформації, використання та поліпшення роботи, навіть просто поліпшує можливість зв'язку с людиною, тому ще через такі асоціації ми навіть можемо будувати стосунки.

1.2 Асоціативний портрет як вид образотворчості

Асоціативний портрет - це один із видів образотворчого мистецтва, який використовує асоціації для створення зображення людини. На відміну від традиційного портрета, який прагне до реалістичного зображення зовнішності людини, асоціативний портрет фокусується на внутрішньому світі людини - її емоціях, думках, особистості.

На відміну від традиційного портрета, який прагне до максимально точного зображення зовнішності людини, асоціативний портрет не обмежується цим завданням. Він досліджує глибини особистості, емоції та думки, які не завжди можна прочитати на обличчі, але можна самому зіставити, використовуючи власні думки як краску та метафори як холсти для них.

Асоціативний портрет використовує мову символів та метафор, щоб створити багатопланове зображення людини. Кожен символ може мати різне значення для різних людей, що робить інтерпретацію портрета суб'єктивною та особистою, але й унікальною у сенсі того як кожна людина може себе побачити, чи побачити, запам'ятати когось іншого, і навіть не потрібно щоб це була жива людина – це також може бути літературний персонаж, навіть подія і як людина її запам'ятала, які думки чи спогади вона в неї викликає.

Асоціативний портрет прагне не лише візуально зацікавити глядача, але й викликати у нього певні емоції. Художник може використовувати кольори, форми, композицію та інші елементи, щоб створити атмосферу радості, смутку, тривоги, задуми або будь-якої іншої емоції, допустити читача до свого світу та показати як він сам бачить світ або як

сприймає його. За допомогою асоціативного портрета створюються найліпші картини світу, справжнього або вигаданого.

Асоціативний портрет не обмежується зображенням людей. Цю техніку можна використовувати для створення портретів міст, подій, ідей, епох. Асоціативний портрет може допомогти краще зрозуміти внутрішній світ людини, зрозуміти підтекст події та навіть знайти у цьому якусь нову правду, хоч і суб'єктивну.

Це може бути потужним інструментом критики, гумору, можуть використовуватись у психотерапії, аби допомогти людині знайти її недолік або проблему та вирішити її. Це може бути способом самопізнання, у котрій людина сама знаходить у себе ті таємниці, по котрі до цього навіть не здогадуваласьь.

Асоціативний портрет - це один із найважливіших видів мистецтва да створення образів, який і сьогодні ефективно використовуються для пізнання людиною світу.

1.3 Асоціативний портрет у літературі

Асоціативний портрет - це особливий вид опису персонажа в літературі, який використовує непрямі методи, такі як метафори, символи, порівняння та деталі, щоб створити багатогранний та глибокий образ героя. На відміну від прямого опису зовнішності чи рис характеру, асоціативний портрет змушує читача уявити собі героя, його емоції, думки та внутрішній світ, допомагає запам'ятати його, та навіть поліпшує можливість розуміти його перетворення протягом твору, що він отримав чи загубив.

Для цього ефекту багато письменників використовують різноманітні інструменти для створення цього портрета.

Метафори та порівняння героя з предметами і явищами допомагає розкрити його сутність, навіть зрозуміти ставлення автора до цього героя і що, як він вважає, його може чекати. Так, наприклад, Гоголь порівнює Плюшкіна з “засохлим пнем”, щоб підкреслити його

духовну деградацію, та визвати в читач гуморливу або відштовхуючу асоціацію.

Є, звичайно, **символи**, котрі оточують героя, що також можуть допомогти зрозуміти героя або справити про нього перше враження, будь те його ставлення до самого себе через брудний одяг, наприклад, чи навіть через те, який колір з ним асоціюється. Кольори навколо персонажа також можуть використовуватись для асоціацій, наприклад, білий колір, аби зв'язати героя с символом чистоти, невинності.

Деталі героя, що допомагають нам створити образ у своїй голові, та створити правильну картину цього героя, можуть дати читачеві уявлення про характер та емоційний стан героя, доповнити його зовнішність та відкрити нове уявлення, нові асоціації та навіть інтриги стосовно цього герою. Це також можуть бути психологічні описи, що розкривають його глибину, багатогранність, і все це в опису його думок, почуттів, переживань та інше.

Атмосфера, яка оточує героя, може допомогти читачеві відчувати його емоційний стан та сприйняття світу. Наприклад, Гоголь створює гнітючу атмосферу в описі маєтку Плюшкіна, щоб підкреслити його самотність та духовне падіння.

Асоціативний портрет виконує декілька важливих функцій:

1. Асоціативний портрет дає змогу письменнику йти далі за описом зовнішності чи простого переліку рис характеру героя. За допомогою метафор, символів, порівнянь та інших художніх засобів автор створює складний, багатогранний образ, який розкриває глибину внутрішнього світу персонажа, його емоції, думки, мотивації.

2. Асоціативний портрет робить опис персонажа більш емоційним, змушуючи читача не просто знайомитися з героєм, а співпереживати йому, відчувати його емоції, розуміти його душевні стани.

3. Асоціативний портрет може підкреслити певні теми твору, авторські ідеї.

4. Майстерно створений асоціативний портрет може бути просто красивим та цікавим елементом тексту, змушуючи читача мислити, уявляти, відчувати красу мови та глибину авторського задуму.

Важливо зазначити, що асоціативний портрет не завжди використовується в чистому вигляді. Він може поєднуватися з елементами прямого опису, діалогу, авторської характеристики. Головне завдання асоціативного портрета - створити цілісний, емоційний та багатогранний образ персонажа, який запам'ятається читачеві та змусить його замислитися.

1.4 Вибір літературного твору та персонажа

Джеймс Бонд – можливо, найпопулярніша фігура та асоціація, що з'являється, коли говориш слово “шпигун”. Зараз, можливо, майже кожна друга людина може знайти хоч якусь асоціацію, коли промовляєш його ім'я, але, перш за все, такий вибір роману був зроблено через той вплив, що він мав на світову літературу, на цілий жанр та набув надзвичайного відображення у кіно, навіть якщо деякі деталі зараз вважаються більш застарілими, ніж аби якось актуальними чи потрібними. Але саме ці особливості зробили його гарним відображенням того часу, і які ікони потребували у світі, та які були необхідні зміни.

Серед значних особливостей це, звичайно, **реалізм**, адже відміну від інших шпигунських романів того часу, які часто були більш романтизованими, "Казино Рояль" описує світ шпигунства з жорстокою реалістичністю, без прикрас та гламуру. Флемінг не соромиться зображати насильство, жорстокість та інші темні сторони шпигунської діяльності. Це робить його роман більш правдоподібним та захоплюючим, хоч і фільми значно розгубили цю деталь персонажа.

Це, також, **психологізм**, адже Флемінг глибоко досліджує психологію своїх персонажів, зокрема Джеймса Бонда. Він розкриває його темні сторони, такі як жорстокість та цинізм, а також його

вразливість. Бонд не є ідеальним героєм, він має свої недоліки та страхи, та навіть місцями буває цинічним, жорстоким, навіть порівнюючи іноді з фантазією самого Флемінга. Це робить його більш людяним та цікавим персонажем, хоч і не без своїх недоліків, що зараз можуть бути занадто образливими.

Також був **швидкий темп** самого роману, з постійними викликами самому Бонду у вигляді динамічних подій та загадок, але також просто дотримується інтересу читача, хоча іноді ці рішення можуть здаватися абсурдними – Бонду, здається, все сходить с рук навіть у найнебезпечнішій ситуації.

Ну і, звичайно, купа **деталей**, що допомагає розуміти світ та час, у котрому знаходився Джеймс Бонд, та що допомагає пізнати його ближче, запам'ятати колорит того часу.

Врешті-решт, вплив Джеймса Бонда на свій час був неймовірний:

Культура: Джеймс Бонд став іконою популярної культури та популяризував образ шпигуна-героя, який жорстоко розправляється з ворогами та веде розкішне життя. Його образ здобув величезну популярність, особливо в роки холодної війни, котрі він саме и репрезентував.

Стиль: Стиль Джеймса Бонда, з його дорогими костюмами, елегантними аксесуарами та ексклюзивними автомобілями, вплинув на моду та стиль багатьох людей. Його образ став еталоном мужності та успіху.

Підтекст: Образ Бонда як безжального борця з комунізмом та тероризмом підсилював напруження холодної війни. Його пригоди часто зображували протистояння між Заходом та Сходом, що відповідало настроям того часу.

"Казино Рояль" - це знаковий роман, який започаткував серію про Джеймса Бонда. Він мав значний вплив на популярну культуру та продовжує захоплювати читачів й досі, а роман став класикою

шпигунського жанру, та надихає безліч творів навіть зараз, не говорячи вже про історичний підтекст, відображення необхідності такого героя, та усі можливі наслідки, що пішли за ним.

1.5 Аналіз зовнішності персонажа

Джеймс Бонд описується як високий (близько 188 см) і стрункий чоловік з атлетичною будовою тіла. Він постійно тренується і підтримує себе у формі, що робить його сильним і витривалим, та завжди готовим до нового виклику або завдання. У цьому сенсі для багатьох чоловіків та жінок він став іконою та майже ідеалом чоловічого виду та ідеальної фігури.

У Бонда овальна форма обличчя з чіткими, виразними рисами. Його часто описують як чоловіка з мужнім, трохи суворим обличчям. Шрам на лівій щоці, отриманий під час тренувань, додає його зовнішності трохи небезпечного та загадкового шарму. Темне волосся, зазвичай коротко підстрижене, підкреслює його рішучість і практичність. Колір очей Бонда в різних романах описується по-різному, але найчастіше зустрічаються згадки про блакитні або сірі очі, які можуть здаватися холодними та пронизливими. Тонкі губи надають його обличчю стриманого та трохи загадкового виразу. Для свого часу це був, можливо, найпривабливіший із можливих варіантів чоловіків, і навіть якщо зараз його навряд чи назвали би красунчиком, у нього не було проблем з привабливістю, особливо для читачів.

Два чітких елементи вирізняють зовнішність Бонда: шрам на лівій щоці, отриманий під час тренувань, та татуювання з трьома червоними смугами на тильній стороні лівої руки, яке він зробив у дитинстві на Ямайці. Ці особливості додають його образу глибини та натякають на його насичене минуле.

Джеймс Бонд відомий своїм вишуканим стилем одягу. Він віддає перевагу класичним костюмам темних кольорів (чорний, темно-синій, сірий), які підкреслюють його струнку статуру та елегантність. Бонд

одягається у кращих лондонських кравецьких майстерень Savile Row, що підкреслює його статус та фінансову спроможність. Дорогі годинники, зазвичай Rolex, є невід'ємним аксесуаром його образу, підкреслюючи його увагу до деталей та почуття стилю. Крім того, Бонд часто використовує різні гаджети, замасковані під звичайні предмети, що натякає на його професію та готовність до будь-яких небезпек.

Образ Джеймса Бонда неможливо уявити без деяких інших рис. Він палить цигарки марки Данхілл, підкреслюючи цим свою брутальність та звичку до розкішного життя. Його улюблений напій - мартіні з горілкою, який він часто замовляє "збовтаний, не розмішаний". Бонд володіє кількома мовами, що свідчить про його інтелект та ерудицію. Його азартний характер проявляється в любові до ризикованих ігор, а також до дорогих та швидких машин, які він водить з майстерністю.

Важливо зазначити, що опис зовнішності Бонда дещо еволюціонував протягом серії романів Флемінга. Оскільки перші книги були написані в 1950-ті роки, деякі деталі, такі як мода та стиль, трохи застаріли. Проте, загальні риси його образу, такі як атлетична статура, чарівність, елегантність та небезпечний шарм, залишалися незмінними протягом усіх романів.

Зважаючи на те, що книги Флемінга описують зовнішність Бонда досить загально, уявлення про нього може дещо відрізнятися у різних читачів. Крім того, кожен актор, який грав роль Бонда у фільмах, вносив у його образ власні риси та інтерпретацію, як і кожен фільм про Бонда мав свою особливості, які називали "ерами". Так, наприклад, коли Бонда грав сер Шон Коннері, то його образ був пов'язан з класичністю 60-х років, костюмів та практичності, а ера, наприклад, Пірса Броснана більш карикатурна, з постійними гаджетами, що з котрим разом ставали все абсурднішими, більш підходячи під те, що бажали на той час глядячи цих фільмів.

1.6 . Внутрішній світ Джеймса Бонда за романами Яна Флемінга:

Джеймс Бонд - це не просто шпигун, який виконує небезпечні завдання. Він складний і багатогранний персонаж з багатим внутрішнім світом, який поєднує в собі як позитивні, так і негативні риси.

Бонд - відданий патріот, який щиро любить свою країну і готовий ризикувати своїм життям, щоб захистити її інтереси. Він чітко виконує накази своїх командирів, навіть якщо вони здаються йому небезпечними або неправильними. Він сміливий і рішучий чоловік, який не боїться труднощів і небезпек, завжди готовий йти напролом, щоб досягти мети, незважаючи на ризик для власного життя.

Бонд володіє високою самооцінкою і вірить у свої сили. Він завжди впевнений у собі і своїх здібностях, що допомагає йому успішно виконувати складні завдання, а також зберігати тверезий розум у найскладніших ситуаціях. Він не піддається емоціям і завжди діє холонокровно та розважливо, що є важливою рисою для його професії.

Бонд - розумний і кмітливий чоловік, який вміє швидко аналізувати ситуацію і знаходити нестандартні рішення проблем. Він володіє знаннями в різних галузях, що допомагає йому успішно виконувати шпигунські місії. А ще Бонд - привабливий і харизматичний чоловік, який легко знаходить спільну мову з людьми. Він вміє справляти гарне враження і здобувати довіру оточуючих, як и знаходити звязки для вирішення свого завдання.

Однак за зовнішньою мужністю та незворушністю Бонда ховається й темна сторона його особистості. Бонд не соромиться використовувати жорстокість і насильство, якщо це необхідно для виконання завдання. Він не відчуває жалю до своїх ворогів і без вагань вбиває їх, якщо це рятує життя йому або його країні, а через те, що Бонд бачив багато зла і несправедливості у своєму житті, що зробило його цинічним і

емоційно закритим. Він не схильний довіряти людям і нелегко ділиться своїми почуттями з іншими.

Бонд часто ставить власні інтереси на перше місце, іноді нехтуючи потребами інших людей. Він може бути самозакоханим і пихатим, вважаючи себе кращим за інших. Бонд часто використовує жінок для досягнення своїх цілей, не завжди ставлячись до них з повагою. Він може бути жорстоким і байдужим до їхніх почуттів, хоча цю частину в фільмах часто або ігнорують, або забувають саме заради фільму.

А ще Бонд любить ризикувати і часто вплутується в небезпечні пригоди. Він також має пристрасть до азартних ігор, що може призвести до фінансових проблем.

Незважаючи на свої темні сторони, Бонд керується почуттям справедливості та прагненням захищати невинних. Він вірить у те, що завжди можна знайти спосіб перемогти зло і зробити світ кращим.

Бонд мав значний вплив на популярну культуру. Його образ танучого, впевненого в собі шпигуна був скопійований незліченною кількістю інших персонажів книг, фільмів і телешоу. Бонд також популяризував багато аспектів британської культури, таких як костюми, розкошне життя, постійний адреналін та дорогі машини.

Висновки до розділу 1

Асоціативний портрет є важливим інструментом для дослідження літературного персонажа. Він дозволяє письменнику йти далі за описом зовнішності чи простого переліку рис характеру героя, створюючи складний, багатогранний образ, який розкриває глибину внутрішнього світу персонажа, його емоції, думки, мотивації.

Асоціативний портрет робить опис персонажа більш емоційним, змушуючи читача не просто знайомитися з героєм, а співпереживати йому, відчувати його емоції, розуміти його душевні стани.

Він може підкреслити певні теми твору, авторські ідеї. Майстерно створений асоціативний портрет може бути просто красивим та цікавим елементом тексту, змушуючи читача мислити, уявляти, відчувати красу мови та глибину авторського задуму. Асоціативний портрет не завжди використовується у чистому вигляді. Він може поєднуватися з елементами прямого опису, діалогу, авторської характеристики.

Головне завдання асоціативного портрета - створити цілісний, емоційний та багатогранний образ персонажа, який запам'ятається читачеві та змусить його замислитися, а використання асоціацій вже давно досліджується вченими та психологами, будь то **Джон Локк**, **Аристотель**, **Девід Юм** та інші.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ АСОЦІАТИВНОГО ПОРТРЕТУ ЛІТЕРАТУРНОГО ГЕРОЯ

2.1. Аналіз асоціацій, викликаних персонажем в українській аудиторії

Для проведення асоціативного експерименту з метою визначення асоціативного портрету персонажа було обрано таке слово-стимул: ДЖЕЙМС БОНД.

У результаті проведеного у березні-квітні 2024 року вільного асоціативного експерименту було отримано разом 104 слів-асоціатів до слова-стимулу ДЖЕЙМС БОНД. Асоціативне поле до цього стимулу представлено в ДОДАТКУ.

З огляду на отриманий матеріал, вважаємо за потрібне проаналізувати першочергово стимул ДЖЕЙМС БОНД.

Ядро асоціативного поля стимулу ДЖЕЙМС БОНД: *агент (agent) (20), фільм (11), актор (10)*.

Ближня периферія асоціативного поля: *персонаж (3), красунчик (3) шпигун (2), герой (2), крутий (2), красавчик (2), Сім (2), шпiон (2), кіно (2)*,

Дальня периферія включає: *Красивий (1), Краса (1), Костюм (1), Фантазія (1), Мужність (1), Крутелік (1), Таємність (1), Екшн (1), Крутість (1), Краш (1), Таємничість (1), Піу (1), Письменник (1), Бонд (1), Спортсмен (1), Пістолет (1), Сильний (1), окуляри (1), крутий автомобіль (1), сру (1), кінематограф (1), непотріб (1), Мадс Мікельсон (1), БОЙОВИК (1), знаменитість (1), сміливість (1), сила (1), Деніел Крег (1), пацан (1)*.

Подальший аналіз асоціацій стимулу ДЖЕЙМС БОНД полягатиме у довільній вибірці, на розгляд експериментатора, асоціативного слова та його аналіз з огляду на ті асоціації, що це слово викликає.

Асоціативне слово «агент», як ядро асоціативного поля, за даними

експерименту було зазначене представниками української нації 20 разів, що безумовно підтвержує голову асоціацію, пов'язану з Бондом. За даними Словника іншомовних слів (Морозов, Шкарапута, 2000, с. 10) воно має подальші визначення: *Особа, що діє за чийось дорученням, уповноважений. У міжнародному праві й дипломатичній практиці а. дипломатичний — збірне найменування дипломатичних представників і членів дипломатичного персоналу посольств, місій. А. консульський — один з консульських рангів у ряді країн. У практиці деяких держав — службова особа консульської установи. 2) Шпигун, диверсант. 3) У природничих науках — чинник, що викликає те або інше явище.* Тобто сам персонаж асоціюється як особа, що діє від імені своєї країни заради спасіння її від ворогів, та можливою таємністю.

Із ближньої периферії асоціативного поля визначеного слова-стимулу, вважаємо за потрібне обрати для аналізу подальші слова-асоціати: *персонаж (3), герой (2).*

Персонаж, за Словником іншомовних слів Морозова (2000): *Літературний герой; дійова особа в художньому творі.*

Такі асоціації говорять про те, що у пам'яті респондентів Джеймс Бонд залишився літературним персонажем, і цей образ є нагадуванням про сам роман, що її події є вигаданими, та що його насправді не існує.

Слово «*герой*» має наступне визначення, також взяте з Словником іншомовних слів Морозова (2000 рік): *1) У давньогрецькій релігії і міфології син бога і смертної людини; напівбог. 2) Видатна за своїми здібностями й діяльністю люди́на, що виявляє відвагу, самовідданість і хоробрість у бою, а також у праці. 3) Людина, що втілює основні, типові риси певного оточення, епохи. 4) Головна дійова особа художнього твору. 5) Переносно — особа, яка привернула до себе загальну увагу, напр.: г. дня, г. події.*

Ми припускаємо, що така асоціація відбувається через той факт,

що все оповідання йде від імені Джеймса Бонда, ми бачимо прояв його геройських рис, чи то сміливість, винахідливість, сила, чи просто можливість виплутатись із будь-якої ситуації. Це підкреслює те, як запам'ятовується він у головах читачів і глядачів, і наскільки позитивним може бути у них на нього погляд.

Із дальньої периферії асоціативного поля вважаємо за потрібне проаналізувати наступне асоціативне слово «знаменитість», що має таке визначення у Словнику української мови (1984): *Знаменитість - 1. Широка популярність, славнозвісність. 2. Про людину, яка має широку славу, популярність.*

Ми робимо припущення, що вибір такого слова лише підкреслює популярність Джеймса Бонда як персонажа, що він співвідноситься і з акторами, які виконують його роль у фільмах (тому і знаменитість), і популярність його персонажа як образу в умах читачів та глядачів. Українська аудиторія будує асоціації з ним і на основі основного його роду діяльності (шпигун, агент 007), і тим фактом, що його завжди грає якась знаменитість, зазвичай відображаючи його зовнішню привабливість, елегантність, і відображаючи свої стандартні стосовно його, його цілей, досягнень і характеру.

2.2. Аналіз асоціацій, викликаних персонажем в англійськомовній аудиторії

У проведені асоціативного експерименту із залученням англійськомовних представників населення Америки, було залучено таке слово-стимул: JAMES BOND

У результаті проведеного експерименту було отримано 28 відповіді (слів та словосполучень асоціатів) від 28 респондентів переважно молодого віку (18-25 років). Асоціативне поле англійського стимулу показано в ДОДАТКУ А.

Вважаємо за потрібне висвітити результати стимулу JAMES BOND

та охарактеризувати його асоціативне поле.

Ядро асоціативного поля: *spy* (5)

Ближня периферія асоціативного поля: *agent* (3), *actor* (3), *movie* (3), *007* (3), *Daniel Craig* (2),

Дальня периферія асоціативного поля: *handsome* (1), *zero zero seven* (1), *action* (1), *fictional* (1), *ASTON MARTIN* (1), *Entertainment* (1), *Agent 007* (1)

Подальший аналіз стимулу JAMES BOND полягає у довільній вибірці, на розсуд експериментатора, слова асоціату з переставленого асоціативного поля, та його подальший аналіз з огляду на асоціативний портрет персонажу та ті асоціації, що він викликає в читача.

Асоціативне слово *spy*, яке респонденти зазначили 5 разів у інтернет-анкеті, за тлумачним словником Oxford Dictionary (2024) має визначення: *a person who tries to get secret information about another country, organization or person, especially somebody who is employed by a government or the police.*

На нашу думку, вибір такого слова асоціату обумовлений зумовлений тими асоціаціями та галуззю, у якій працює персонаж Джеймса Бонда - він секретний агент, зрештою, тому й запам'ятовується як хтось, хто працює на благо своєї країни, щоб дізнаватися секретну інформацію та запобігати конфліктам.

Наступний асоціативний представник ближньої периферії є досить цікавим для аналізу. Ім'я *Daniel Craig* (*Деніел Крейг*), було зазначено 2 з респондентів у США, та навіть вказано одним українським респондентом, що вказує на деяку популярність персонажу не тільки як персонажа літератури, а також завдяки тим акторам, що його грали у фільмах.

Деніел Роутон Крейг - англійський актор. Виконавець ролі агента 007 Джеймса Бонда (2006—2021). Його нова ера фільмів, починаючи з "Казино Рояль", відновила популярність Джеймса Бонда як персонажа та дозволила поглянути на нього з іншого, більш реалістичного боку, що і відклалося в асоціативному портреті англомовних респондентів.

До такого же асоціативного представника також належить таке слово з дальньої периферії – *Aston Martin*. Оце слово було зазначено 1 респондентом у США, що вказує на асоціації персонажа не тільки з ним, але із інструментами, що він використовує протягом фільмів, у цьому випадку – марка машини, що була використана у Казино Рояль.

Aston Martin Limited - британський виробник престижних спортивних автомобілів. У фільмі саме ця марка була застосована як машина агента, викликаючи і асоціацію з розкішним типом життя, але також із самою маркою машин, можливо підвищуючи їх популярність серед фанатів автомобілів.

2.3 Загальне і специфічне в асоціативному портреті

Для визначення загального і специфічного в асоціативних портретах було проведено асоціативний експеримент із залученням представників українськомовної та англійськомовної свідомості, результати зіставлення представлено в Додатку Б.

З огляду на проведені дослідження, можна припустити, що асоціативний портрет літературного персонажа Джеймса Бонда досить схожі одне на одне. Обидві групи респондентів виражають в більшості і позитивне ставлення до цього персонажа, і зацікавленість, та навіть знаходять ближчі к схожим асоціації з цим персонажем.

В той же час, було визначено деякі відмінності в асоціативних полях стимулів ДЖЕЙМС БОНД та JAMES BOND у результаті асоціативного експерименту.

Наприклад, одною з асоціацій ядра асоціативного поля стимулу ДЖЕЙМС БОНД є *агент*, в той час коли його англійськомовний відповідник *agent* представлений у ближчій периферії асоціативного поля. З цього можна зробити висновок, що для представників англійськомовної свідомості персонаж Джеймса Бонда, напевно, асоціюється більше з відкритою роботою та працею на долю своєї організації та країни, МІБ та Великобританії.

Варто зазначити, що наявність асоціатів *Aston Martin* – *Aston Martin*, *актор* - *actor*, *екшн* - *action*, у результатах асоціативного експерименту лише підтверджують ставлення респондентів до персонажу як до розваги за переглядом фільму.

Висновки до розділу 2

Для аналізу асоціативного портрету персонажа було використано загальнонаукові методи порівняння та систематизації та спеціальні-мовознавчі методи (психолінгвістичний метод (вільний асоціативний експеримент), зіставний та описовий методи).

У результаті проведеного аналізу та експерименту, було визначено основні концептуальні відмінності та схожості у досліджуваних асоціаціях з вказаним літературним персонажем:

1) образ Джеймса Бонда в уяві респондентів має майже завжди один і той самий, секретний агент в строгому костюмі, оточеного розкішшю, який щоразу рятує світ від чергового суперлиходія;

2) сприйняття образу також ще дуже залежить від того, як він зображений не тільки в книжках, а й на великих екранах, у даному випадку - Даніеля Крейга і його серії фільмів.

З цього можна зробити висновки про схожість асоціативного портрета персонажа Джеймса Бонда у носіїв двох мов і про те, що той відбиток, який від нього залишається в пам'яті респондентів, насправді не надто-то відрізняється один від одного, хоч і різниться в деяких деталях.

ВИСНОВКИ

У даній курсовій роботі було проведено аналіз асоціативного портрету літературного персонажу, вивчено асоціації, викликані у респондентів завдяки цьому персонажу та ті асоціації, що існують завдяки їм.

У першому розділі розглянуто поняття асоціативного портрета, його необхідність, для чого він потрібен. Впізнали персонажа, про якого його промова і отримали загальний його портрет для правильного розуміння того образу, що будував сам автор і чому він важливий.

У другому розділі здійснено аналіз асоціативних полів респондентів стосовно стимулів ДЖЕЙМС БОНД і JAMES BOND. Результати засвідчили деяку схожість у сприйнятті цих персонажів українськими та американськими респондентами, навіть попри культулогічну та історичну різницю.

Загальний висновок допоміг зрозуміти ті загальні поля асоціацій, які викликає літературний персонаж, відгук, з яким він асоціюється, і як на нього можуть реагувати люди двох різних країн, допомагаючи усвідомити і різницю, і спільне у сприйнятті цього літературного персонажа.

SUMMARY

Yakimenko O.E. Associative portrait of a literary hero

Term Paper: Specialty 035.041 – Germanic languages and literatures (translation included), first – English. Kyiv National Linguistic University – Kyiv, 2024.

The term paper is devoted to defining peculiarities and similarities of perception portrait of literary hero of fiction, namely James Bond, with all the differences and similarities that those associations may be due to difference in historic and cultural background

The object of the study is an associative portrait of a literary character, namely James Bond from the novel *Casino Royale* by Ian Fleming.

The subject of the study is an associative portrait and associative images evoked by the character in the reader.

The methods of research of the term paper are general scientific methods (comparative analysis of the collected material), as well as special scientific linguistic methods (associative method for learning all the associations evoked by the character in the reader and analyzing the impact that this has on the reader and how it is remembered).

The research material of the course work is the literary character of Ian Fleming's “*Casino Royale*”, James Bond, his associative portrait and semantics.

Associative thinking is a fundamental cognitive process that underlies our understanding of the world. It is based on the connections we make between different ideas, concepts, and experiences. These connections allow us to access information, draw conclusions, and solve problems quickly and efficiently.’

An associative portrait is a special kind of character description in literature that uses indirect methods such as metaphors, symbols, similes, and details to create a multifaceted and in-depth image of a character. Unlike a direct description of appearance or character traits, an associative portrait makes the reader imagine the character, his or her emotions, thoughts, and inner world, helps to remember

him or her, and even improves the ability to understand his or her transformations throughout the work, what he or she has gained or lost.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Григор'єв, О. О. (2015). Образ шпигуна в англійській літературі. Вісник Національного університету "Київський політехнічний інститут", (65), 12-17.
2. Іванов, С. О. (2019). Джеймс Бонд: історія героя в кіно. Кіно-театр, (2), 34-39.
3. Коваленко, В. І. (2021). Культурологічний аналіз образу Джеймса Бонда. Сучасна українська література, (13), 145-152.
4. Ковальчук, Д. М. (2011). Джеймс Бонд: символи та знаки. Символіка та значення, (10), 132-137.
5. Михайлова, І. В. (2020). Психологічний портрет Джеймса Бонда. Психологія особистості: сучасні дослідження, 10(1), 78-85.
6. Орфоепічний словник / уклад. М. І. Погрібний. – Київ: Рад. шк., 1984.
7. Павленко, О. О. (2014). Гендерні аспекти образу Джеймса Бонда. Жінка: Дослідження гендерних проблем, (52), 73-78.
8. Петренко, О. О. (2022). Джеймс Бонд: Асоціативний портрет. Вісник Київського національного лінгвістичного університету, (23), 123-134.
9. Петровський, О. О. (2010). Психоаналітичний аналіз образу Джеймса Бонда. Психоаналіз у літературознавстві, 3, 145-152.
10. Словник іншомовних слів, Морозов С. М.; Шкарапута Л. М., 2000.
11. Флемінг Ян. Казино Рояль. Переклад з англійської: Олена Перестюк. Київ: Видавництво "СамВидав", 2017.
12. Connery, S. (2023). The James Bond Phenomenon. In *The World of James Bond*.
13. Kogan, B. (2022). The Psychology of James Bond. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 53(1), 123-134.
14. Macintyre, B. (2021). James Bond: A Cultural Icon. *BBC History Magazine*, 12(1), 34-41.

15. Oxford Dictionary. (2024). Oxford University Press. Электронный ресурс:
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
16. Wikipedia. James Bond. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/James_Bond

ДОДАТКИ

Щоденник експериментатора

Додаток А

№ П/П	ПЕРЕЛІК ВІДОМОСТЕЙ	ВІДОМОСТІ ЕКСПЕРИМЕНТ АТОРА	ПРИМІТКИ
1	ПІБ експериментатора, посада, місце роботи	кандидат філологічних наук, професор Терехова Діана Іванівна, студент факультету германської філології та перекладу Якименко Олег Євгенович	виконано

№ П/П	ПЕРЕЛІК ВІДОМОСТЕЙ	ВІДОМОСТІ ЕКСПЕРЕМЕНТ АТОРА	ПРИМІТКИ
2	Місце проведення (країна, місто, село, тощо)	Німеччина, Рівне, Луцьк, Київ, Чернігів, Тальне, Нідерланди, Черкаси, с. Підгірці, Київська обл., с. Гущинці, Вінницька обл, Чернігів, Одеса, Умань, Долина, Переяслав, село Веселе, с. Нові Обиходи, Немирів, Брюссель, с.Дмитрів, Буча, Одеська область, м.Подільськ, Чехія, Прага, Житомир, Днепр Обл, Кривой Рог, село Печера, Хмельницький, Гостомель, Бровари	виконано; інші країни, окрім України, вказані у місці проведення – теперішні місця проживання або тимчасового перебування українців;
3	Дата проведення	Березень-квітень 2024	виконано

№ П/П	ПЕРЕЛІК ВІДОМОСТЕЙ	ВІДОМОСТІ ЕКСПЕРЕМЕНТАТОРА	ПРИМІТКИ
4	Форма проведення	Інтернет-анкета	виконано
5	Кількість респондентів (чол., жін.)	Всього 104, 74 жін., 30 чол.	виконано
6	Мова анкетування	Українська	виконано
7	Рідна мова	Українська, рос	
8	Вік	<18 - 55	виконано

№ П/П	ПЕРЕЛІК ВІДОМОСТЕЙ	ВІДОМОСТІ ЕКСПЕРЕМЕНТАТОРА	ПРИМІТКИ
1	ПІБ експериментатора, посада, місце роботи	кандидат філологічних наук, професор Терехова Діана Іванівна, студент факультету германської філології та перекладу Якименко Олег Євгенович	виконано

№ П/П	ПЕРЕЛІК ВІДОМОСТЕЙ	ВІДОМОСТІ ЕКСПЕРЕМЕНТАТОРА	ПРИМІТКИ
2	Місце проведення (країна, місто, село, тощо)	Rivne, Kyiv, Groningen, Amsterdam, Canada, Ontario, Chicago, Calgary, Denver, New York, Warren, Buffalo, Pittsfield, Williamsport, Dallas, Peoria, Novi	виконано
3	Дата проведення	Березень-квітень 2024	виконано
4	Форма проведення	Інтернет-анкета	виконано
5	Кількість респондентів (чол., жін.)	Всього 27, 17 жін, 10 чол.	виконано
6	Мова анкетування	Англійська	виконано
7	Рідна мова	Англійська, Українська, Португальська	виконано
8	Вік	<18 - 60	виконано

Додаток Б

Українська мова	Англійська мова
<p>ДЖЕЙМС БОНД (104) - агент (agent) (20), фільм (11), актор (10). персонаж (3), красунчик (3) шпигун (2), герой (2), крутий (2), красавчик (2), Сім (2), шпiон (2), кiно (2), Красивий (1), Краса (1), Костюм (1), Фантазiя (1), Мужнiсть (1), Крутелик (1), Таємнiсть (1), Екшн (1), Крутiсть (1), Краш (1), Таємничiсть (1), Пiю (1), Письменник (1), Бонд (1), Спортсмен (1), Пiстолет (1), Сильний (1), окуляри (1), крутий автомобiль (1), spy (1), кiнематограф (1), непотрiб (1), Мадс Мiкельсон (1), БОЙОВИК (1), знаменитiсть (1), смiливiсть (1), сила (1), Денiел Крег (1), пацан (1).</p>	<p>JAMES BOND (27) - spy (5), agent (3), actor (3), movie (3), 007 (3), Daniel Craig (2), handsome (1), zero zero seven (1), action (1), fictional (1), ASTON MARTIN (1), Entertainment (1), Agent 007 (1)</p>

Зiставна таблиця асоцiативних полiв дослiджуваних стимулiв